

METAFORA „CELOR TREI” LA LECȚIILE DE LITERATURĂ ROMÂNĂ

THE METAPHOR "OF THE THREE" IN ROMANIAN LITERATURE LESSONS

Vlad Caraman, dr. conf.univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău

Vlad Caraman, PhD, associate professor,
„Ion Creangă” SPU from Chisinau
ORCID: 0000-0001-6679-1173

CZU: 821.135.1.09:37.016

DOI: 10.46728/c.v3.25-03-2022.p13-18

Abstract

The article includes the design of a teaching / learning model for Romanian language and literature lessons of three prominent personalities in the history of Romanian literature. Personalities that can be found in Ionel Teodoreanu's writing "The three: Eminescu, Ibrăileanu, Sadoveanu". One is the greatest poet of Romanian literature – Mihai Eminescu. Another is one of the greatest critics and theorists of literature – Garabet Ibrăileanu. The third is the greatest prose writer of Romanian literature – Mihail Sadoveanu.

Key-words: poet, critic, prose writer, teaching, reception, Romanian literature, school, student, teacher, method, item, test, technique.

Înainte de a purcede la proiectarea modelului de predare/învățare a metaforei „celor trei” (Eminescu, Ibrăileanu, Sadoveanu) la lecțiile de literatură română în școală, vom face o analiză a unor aspecte cu referire la această temă din *Curriculumul școlar* pentru disciplina *Limba și literatura română* (cl. V-XII) [1]. Observăm că din creația lui Ionel Teodoreanu se propune în clasele gimnaziale din proza scurtă *Ulița copilăriei*, *În casa bunicilor* și din roman *La Medeleni* (I). În mod separat textul *Cei trei: Eminescu, Ibrăileanu, Sadoveanu*, care face parte din volumul *Masa umbrelor*, nu apare în curriculum. Însă anume acest text este reprezentativ atât pentru creația lui Ionel Teodoreanu, dar și pentru întreaga literatură română prin faptul că în el se prezintă, prin proza lirică, aceste trei personalități marcante, la momentul scrierii cele mai importante în dezvoltarea literaturii noastre, în cele mai adevărate culori, cu cele mai plauzibile metafore, ușor de receptat la justa valoare de către elevi. Și acest text ar ilustra noțiuni de istorie și teorie literară în didactica oralului, didactica redactării, didactica lecturii, ca să ajungă să formeze, să dezvolte, în ultima instanță, elevilor, gândirea critică. Toate aceste în raport cu cel mai mare poet al nostru – Mihai Eminescu, cel mai mare romancier al nostru – Mihail Sadoveanu și cel mai mare teoretician și critic literar al timpului – Garabet Ibrăileanu.

Prin urmare depistăm în acest text pasaje care ajută, pe lângă înțelegerea metaforei în sens general, la formarea ideii despre *proza scurtă*, *personajul literar*, *dialog*, *planul simplu de idei al textului*, *rezumat*, *povestire*, *narațiune* care sunt incluse, ca noțiuni de bază în receptarea materialului literar artistic, în curriculum pentru clasa a V-ea. În clasa a VI-ea, se mai adăugă *descrierea* și *peisajul*. Și în clasa a VII-ea, elementele de caracterizare a personajului, *portretul fizic* și *cel moral*. În clasa a VIII-a avem propuse *Cronotopul* (*timpul și spațiul narațiunii*). *Descrierea* (*de interior; de obiecte*). Iar din clasa a IX-a se trece concret, pe lângă tema *Scrierea imaginativă*. *Descrierea* (*de ființe; de activități*). *Portretul*, la studierea și înțelegerea unor teme literare precum *Patria/Limba română; Familia/Școala; Copilăria/Adolescența; Universul/Natura; Dragostea/Prietenia; Timpul/Istoria; Artistul/Ars poetica* etc. Trecând, în ciclul gimnazial, prin toate aceste teme, textul *Cei trei: Eminescu, Ibrăileanu, Sadoveanu* ar

ajuta elevul să-și formeze o imagine mai amplă despre aceste trei personalități de bază din istoria literaturii române.

Pentru realizarea modulului *Creația literară și interpretarea/exegeza textului*, vor fi valorificate aspecte de critică și istorie literară, eseistică, selectând, la discreția autorului de manual și a profesorului, textul *Cei trei: Eminescu, Ibrăileanu, Sadoveanu* de Ionel Teodoreanu. Pentru a realiza o activitate eficientă, formarea unor competențe cognitive și lectorale, trebuie de parcurs anumite etape de gândire:

1. Proiectarea activității didactice într-o formă operațională, ce ar defini *obiectivele pedagogice*, adică rezultatele experimentului de învățare la care este supus elevul.

Așadar, faza de formare presupune:

a) determinarea precisă a obiectivelor materiei anterior parcurse de elev întru studierea textului *Cei trei: Eminescu, Ibrăileanu, Sadoveanu*.

b) implementarea Curriculumului la disciplina limba și literatura română, căutând răspuns la întrebarea: „Ce trebuie să știe sau să știe să realizeze un elev care are de făcut cunoștință dintr-un singur text literar cu cel mai mare poet al nostru – Mihai Eminescu, cel mai mare romancier al nostru – Mihail Sadoveanu și cel mai mare teoretician și critic literar al timpului – Garabet Ibrăileanu?”.

Pentru a scoate în evidență elementele de bază ale metaforei celor trei din textul lui Ionel Teodoreanu ne propunem elaborarea unui experiment.

Aspectul metodologic al experimentului

Obiectivul central urmărit în activitatea noastră este acela de a scoate în evidență elementele principale care definesc metafora celor trei.

În alt plan, mai amplu, încercăm să realizăm prevederile Curriculumului național la Limba și literatura română vizând formarea culturii literar-artistice, a unui cititor cult și a premiselor pentru formarea artistico-estetică generală.

La nivelul achiziționării competențelor generale vom realiza:

- lectura, asimilarea și comentarea noțiunilor prin care are loc metaforizarea celor trei;
- interpretarea textului din perspectiva valențelor poetice, a particularităților de gen, specie, curent literar;
- identificarea unor interferențe, locuri comune dintre diverse metafore elucidate;
- identificarea unei metafore reprezentative ale unui sau altui scriitor;
- cultivarea gustului estetic pentru proza scurtă.

În acest sens vom utiliza așa *metode* ca *observarea, chestionarea, sondajul de opinii, analiza, sinteza, documentarea*, metoda de bază fiind *testarea*.

Vom utiliza următoarele *materiale-suport* în experiment: Curriculum național; Manuale, ghiduri; Capitole din monografii; Chestionar / test-chestionar de evaluare a lecturii; Probe de evaluare a elevilor / portofoliile; Fișe de evaluare a jurnalului de lectură; Tabele de colectare a datelor experimentale; Indicatori, criterii, descriptori de performanță etc.

Etapele de realizare a experimentului. Cercetarea va include trei etape:

1. Experimentul de constatare.

La această etapă de lucru se vor determina elementele de bază ale metaforizării. Li se va face cunoștință elevilor cu aceste trei mari personalități ale literaturii noastre, dar și cu elementele definitorii ale creațiilor lor.

Totodată se va determina nivelul de pregătire al elevilor prin intermediul testării predictive cu ajutorul căreia se va identifica nivelul de performanță și lacunele în pregătirea fiecărui elev în parte până la o anumită dată a instruirii. Se vor elabora programe compensatorii de recuperare a cunoștințelor pentru elevii cu lacune în pregătire și metode de îmbunătățire a capacităților, atitudinilor elevilor capabili de performanțe superioare. Se va elabora un chestionar de evaluare al lecturii.

2. Experimentul de formare.

Se va desfășura în clasele experimentale, utilizând tehnicile de lucru cu textul propuse desfășurării experimentului: *Lectura ghidată, Presupunerile prin termeni, Discuția în panel, Lectura în perechi, Graffiti, Sinelg, Scrierea liberă, Algoritm, Agenda cu notițe paralele* ș.a.

Prin urmare, calitatea unei învățări noi depinde de calitatea învățărilor anterioare și de nivelul motivațional, dacă la un moment dat vrem să continuăm instruirea unui elev, trebuie să știm exact ce trebuie să știe și ce știe să facă elevul până la acel moment.

3. Experimentul de control va avea ca obiectiv determinarea progreselor înregistrate de elevi în înțelegerea textului dat. Datele finale vor fi raportate la datele experimentului pentru stabilirea nivelului atins în formarea și dezvoltarea competențelor de înțelegere și interpretare a textului, în special ce ține de metafora celor trei.

Desfășurarea mersului strategic de predare/învățare a metaforei celor trei

La etapa de formare propunem:

- aplicarea strategiilor didactice eficiente în predarea/învățarea prozei lirice scurte;
- dezvoltarea competențelor literare/lectorale;
- aplicarea diverselor teste de evaluare/chestionare;
- efectuarea orelor deschise cu analiza eficienței tehnicilor propuse.

În continuare vom prezenta eficiența utilizării unor tehnici de lucru cu textul, care contribuie la dezvoltarea anumitor competențe de învățare a metaforei.

De exemplu, începând cu clasa a IX-a, la dezvoltarea *competenței de a cerceta un text*, după ce vom studia momentele definitorii ale personalității celor trei din textul nostru, precum și despre particularitățile creațiilor lor, să propunem elevilor să citească un fragment din text, recurgând la tehnica *Lectura ghidată*, la etapa realizării sensului. Așadar, această tehnică de lucru se poate de propus, urmând să-i captiveze și să-i motiveze pe elevi să cerceteze cu atenție elementele definitorii, în special metafora, și să facă diverse presupuneri. Elevilor li se propune să citească textul pe fragmente, de fiecare dată profesorul adresând diverse întrebări. Astfel că elevii pot face presupuneri în ceea ce va urma, apoi, revenind la fragment, în final să recurgă la interpretarea lui în cheia metaforizării.

Se poate aplica și tehnica *Presupunerilor prin termeni...*, care dezvoltă creativitatea, spiritul analitic al elevilor. De exemplu pasajul: *Conu Mihai însă e un fel de mitropolie cu vaste clopote masive și când scrie (vecin de tâmplă cu Eminescu) și când tace, în rând cu înalții pământului: munții* [2, p. 169].

Ce vedem comun la personalitățile date?	Ce avem la fiecare în parte?	Ce argumente avem de fapt?
---	------------------------------	----------------------------

La etapa de reflecție prin intermediul *Discuției în panel* să propunem elevilor să comenteze diverse metafore (*Eminescu e tulpina eternității românești* [2, p. 152]. *Descălecat din genună, Eminescu e împăratul adâncului și înaltului românesc* [2, p. 152]. *Lucidul și necruțătorul critic... care stă cu fața spre noapte...* *Garabet Ibrăileanu* [2, p. 159]. *Spiritul*

rector al acestui grup era desigur profesorul Ibrăileanu. Nimic maiorescian. Dimpotrivă. Pe cât era acela statuie și pontifex, pe-atât era acesta antistatuie, amic al tuturor, firesc, intim și accesibil. Și totuși domina ca și celălalt [2, p. 162]. Sadoveanu e arcușul magic al prozei românești. Moldova noastră nu e decât vioara lui [2, p. 167]. O strașnică formă românească (firește), dar mai cu seamă moldovenească, a tăcerii e înfățișată de conu Mihai (Sadoveanu) care tace cum alții cuvântă, și întrebat și ne, tăcerea domniei-sale însoțindu-se (prin variație, expresivitate și intensitate) cu formele marei elocvențe [2, p. 169].), dar și alte figuri de stil, precum comparația, des folosită în acest text, epitetul, metonimie, simbolul etc. (Haină roasă la coate. Frunte înaltă, chică neagră, obraz palid, aparținând mai mult luminii de lună decât vieții soarelui [2, p. 154] Eminescu. Teiul sfânt. Nu e oare Eminescu acesta, până-n vecia stelelor, deasupra întregului neam românesc? [2, p. 160]. Și m-am uitat atunci la cel care tăcea alături: conu Mihai (pentru noi), Sadoveanu (pentru viitorime). Nu era oare el asemeni copacului de la Eyub, răsarit ca o pădure pe un singur trunchi, din mormintele neamului, și revărsat sub soare cu tot belșugul sevelor și glasurilor românești? [2, p. 177]). Astfel, fiecare elev răspunde la întrebările primite din clasă, le generalizează, dezvoltându-se competența de comunicare, de analiză, sinteză, dar și de înțelegere a textului dat și altor de acest fel.

În ceea ce privește dezvoltarea competenței de a rezuma un text artistic, să le propunem elevilor *Lectura în perechi / Rezumate în perechi*. Astfel acestor perechi li se propune să citească unele fragmente, apoi să încerce să rezume pe rând câte unul din cele propuse la aceeași temă. De exemplu *În casa Muzicescu. E Eminescu! Intră în salon și lumina lui de lună se așază pe un scaun, privind în gol. Ceilalți îl știu și-l lasă fără să-l cerceteze. Dar în odaia de alături surorile Muzicescu deschid pianul și (deși părinții le cred în somnul școlărilor) încep în patru mâini valsul Dunării albastre. Chemat astfel, Eminescu se ridică de pe scaun și intră în odaia valsului: în vârful picioarelor...* [2, p. 158]. Pentru a intensifica înțelegerea fragmentului profesorul ar putea propune spre audiere elevilor acest vals.

La etapa de reflexie se poate de aplicat tehnica *Graffiti*, tehnică de acumulare a informației cunoscute. Să le propunem câteva metafore, alte figuri de stil asupra cărora să reflecte. De exemplu: *Totul era a lui Eminescu: luna, steaua, cerul, noapte și pământul florilor de primăvară. Și nimic nu era a lui Eminescu* [2, p. 158]. Să le propunem să-și amintească tot ce știu despre biografia aceste personalități sau tot ce știu despre creația lor sau alt aspect definitoriu. Astfel, elevii învață să lucreze în perechi, să-și completeze reciproc competențele, să sistematizeze informația.

La dezvoltarea competenței de a asimila informații noi se poate de aplicat și tehnica *SINELG* - Sistem Interactiv de Notare pentru Eficientizarea Lecturii și a Gândirii, ca etapă de realizare a sensului. Elevilor li se propune să construiască un tabel după un fragment oarecare, de exemplu: *Profesorul Ibrăileanu avea imanența anticirceică a hărăzitei doamne; în preajma lui, oamenii în genere și scriitorii în particular își aduceau aminte de osul nobil al frunții, cinstindu-l, și-și lăsau la ușă vertebra zoologică, uitând-o. Sînt convins că fără de profesorul Ibrăileanu grupul Însemnărilor literare și mai târziu al Vieții românești – rediviva – nu ar mai fi fost un acord substanțial, o familie cu exemplare felurite, unitară totuși, ci o simplă însoțire de talente, veleități, ambiții, vanități* [2, p. 163].

Tabel 1. Tehnica SINELG

V	+	-	?

Și să noteze pe margine:

V - dacă informația citită confirmă ceea ce știați sau credeți că știți.

+ - dacă informația pe care ați citit-o este nouă, dar ați acceptat-o.

- - dacă informația pe care ați citit-o contrazice cunoștințele voastre anterioare sau nu este convingătoare.

? - dacă informația pare confuză sau reclamă o documentare suplimentară.

Totodată, la lectura altui fragment, de exemplu: *Pe atunci nu era acolo decât Gavril Muzicescu (în floarea vârstei), bărbatul înalt, frumos și autoritar, cu frunte dreaptă, barbă lungă și gest asemănător cu al statuii lui Ștefan cel Mare; apoi soția lui, bunica mea (pe care nu o știu decât din poze), Ștefania Muzicescu, mândră și ea, cu nas drept din frunte dreaptă, sprâncene amplu desfăcute, pieptănătură naltă, cercei și ochi adânci; și copii lor (de atunci) între care cele două fete, Sofia (mama mea) și Valenița, amândouă școlărițe cu cozi pe spate la pensionatul „Humpel” de pe strada Buzdugan...* [2, p. 156], din textul scriitorului să cerem elevilor să realizeze un astfel de tabel, în legătură cu anumite date biografice ale autorului:

Știu înainte de a citi textul	Am aflat din acest text și accept	Contravine informațiilor pe care le aveam	Nu-mi este foarte clar, am nevoie de documentare
-	-	-	-

O altă exersare eficientă pentru declanșarea creativității, imaginației, formarea abilităților de a-și ordona gândurile e tehnica *Scrierii libere*, elevul scrie fără a discuta, analizând tot ce-i trece prin gând în raport cu scriitorul, metafora, textul, ideea sau enunțul propus, de pildă: ... *Luna pe care o vezi răsărind la Agapia, „cu lumina ei fecioară”, e a lui Eminescu. Când neamul nostru nu va fi decât pulbere geologică pe pământul altor milenii, tot luna lui Eminescu îi va însenina cenușa „cu lumina ei fecioară”. Sadoveanu a dăruit României valea Moldovei și lunca Siretului. E teribil omul acesta, domnule Teodoreanu* [2, p. 167]. Această tehnică poate fi aplicată începând chiar cu treapta gimnazială, continuând apoi în cea liceală.

Astfel s-ar prezenta un proiect al unui *Model de predare/învățare a metaforei „celor trei” în literatura română*, care urmează să fie implementat în școală, în procesul de studii, după care să venim cu rezultatele concrete și în urma experimentului pedagogic realizat.

Prin urmare putem constata că predarea / învățarea metaforei „celor trei” prin intermediul textului *Cei trei: Eminescu, Ibrăileanu, Sadoveanu* de Ionel Teodoreanu este posibilă, mai ales dacă aplicăm strategii didactice eficiente precum *lectura ghidată, discuția în panel, presupunerilor prin termeni, lectura în perechi, sinelg, graffiti, scrierea liberă* etc.

BIBLIOGRAFIE

1. Curriculum școlar pentru disciplina *Limba și literatura română*. Clasele a V-a – a IX-a, Chișinău 2020.
2. TEODOREANU, I. *În casa bunicilor. (Masa Umbrelor)*. București: Ion Creangă, 1988. 207 p.
3. Dicționarul general de științe. Științe ale limbii (completări). București, 1997.
4. DUCROT, Oswald. SCHAEFFER, Jean Maria. *Noul dicționar al științei limbajului*. București: Babel, 1996.
5. CARTALEANU, T., COSOVAN, O., GORAȘ-POSTICĂ, V., LÎSENCO, S., SCLIFOS, L. *Formare de competențe prin strategii didactice interactive*. Chișinău: Pro Didactica, 2008.
6. CARTALEANU, T., COSOVAN, O. *Predarea limbii române în viziunea Curriculumului de liceu*. Chișinău: Cartier, 2001.

7. CARTALEANU, T., GHICOV, A. *Predarea interactivă centrată pe elev*. Chișinău: Știința, 2008.
8. COSTEA, O. *Didactica lecturii: o abordare funcțională*. Iași, Editura Institutul European, 2006.
9. CRĂCIUN, C. *Metodica predării limbii și literaturii române în gimnaziu și liceu*. Deva: Emia, 2004.

VEHICULE MAGICE ÎN MITOLOGIA LUMII

MAGIC VEHICLES IN WORLD MYTHOLOGY

*Victoria Baraga, dr., conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău,*

*Victoria Baraga, PhD, associate profesor,
"Ion Creanga" SPU from Chisinau
ORCID: 0000-0002-5131-0813*

CZU: 398.22(100)

DOI: 10.46728/c.v3.25-03-2022.p18-24

Abstract

The plurality of mythical thinking allows for a wide range of perspective approaches. We propose a direction related to the technologies evoked in the coordinates of the mythical universe, namely magical vehicles. We will focus on the most commonly used means of transportation, such as the flying chariot, the magic carpet, the Indian Vimana, etc., but also on the original technologies such as the caduceus, the golden ram or the flight shoes. In investigating the topic, we used texts from universal as well as from Romanian mythology. This research allows us to reconfirm the precious polysemous message of myths, in this case from the perspective of miraculous mythical vehicles.

Key-words: mythical technologies, magical vehicles, the flying chariot, the magic carpet, the polysemy of myth.

1. Preliminarii. Polifuncționalitatea mitului oferă o gamă variată de perspective de abordare. Propunem o direcție ce nu vizează esența mitului, dar incită și ea un viu interes, e vorba de evocarea tehnologiilor în ansamblul relatărilor mitice. Susținem cu tot dinadinsul, interpretarea lui Mircea Eliade în ceea ce privește semantica mitului, a conceptului de sacru încifrat în istoriile mitice; precum și cea a lui R. Barthes, care afirmă că mesajul mitului trebuie căutat în alt sistem semiologic decât în cel literal. Ne bucură rezultatele cercetărilor în domeniul fizicii cuantice, care descoperă realmente existența sacrului, dar și perspectivele veritabilei transdisciplinarități promovată de B. Nicolescu. Totuși vom încerca să investigăm un subiect, care se înfățișează cameleonice: cu aplicații realiste și, în același timp, cu înțeles sacru. Mitologia lumii ilustrează multe exemple ce țin de funcția tehnică a obiectelor utilizate de divinități, semidivinități și eroi. Receptarea ustensilelor mitice de obicei duce la două extreme fie cea de banalizare (prozaizare), fie de sacralizare (fetișism, cargo cult, totemism etc.). Obiectele întâlnite în mituri, basme sau legende pot fi clasificate în câteva grupuri distinctive: mijloace de deplasare, dispozitive de informare, instrumente muzicale, unelte de muncă, obiecte magice, arme și scuturi etc.. În continuare vom aminti cele mai cunoscute mijloace de mobilitate, contextul în care apar, funcționalitatea și semnificația acestora.